HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

15 decembrie 2011 *

În cauza C-191/10,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Cour de cassation (Franța), prin decizia din 13 aprilie 2010, primită de Curte la 19 aprilie 2010, în procedura

Rastelli Davide e C. Snc

împotriva

Jean-Charles Hidoux, în calitate de lichidator judiciar al societății Médiasucre international,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul A. Tizzano, președinte de cameră, domnii M. Safjan, A. Borg Barthet și M. Ilešič și doamna M. Berger (raportor), judecători,

* Limba de procedură: franceza.

avocat general: domnul P. Mengozzi,
grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru domnul Hidoux, în calitate de lichidator judiciar al societății Médiasucre international, de B. Kuchukian, avocat;

— pentru guvernul francez, de domnii G. de Bergues și B. Cabouat, în calitate de agenți;

— pentru guvernul olandez, de doamnele C. M. Wissels și B. Koopman, în calitate de agenți;

— pentru guvernul austriac, de domnul E. Riedl, în calitate de agent;

— pentru Comisia Europeană, de doamna A.-M. Rouchaud-Joët și de domnul M. Wilderspin, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Regulamentului (CE) nr. 1346/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență (JO L 160, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 143, denumit în continuare „regulamentul").

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Rastelli Davide e C. Snc (denumită în continuare „Rastelli"), pe de o parte, și domnul Hidoux, în calitate de lichidator judiciar al societății Médiasucre international (denumită în continuare „Médiasucre"), pe de altă parte, în legătură cu extinderea la prima societate a procedurii de insolvență deschise împotriva celei de a doua societăți.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Conform considerentului (6) al regulamentului, acesta se limitează la „dispozițiile care reglementează competența de a deschide proceduri de insolvență și de a pronunța hotărâri care derivă direct din procedurile de insolvență și sunt strâns legate de acestea".

4 Articolul 3 din regulament, care privește competența internațională, prevede:

„(1) Competența de a deschide procedura de insolvență revine instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia se află centrul intereselor principale ale unui debitor. În cazul unei societăți sau persoane juridice, centrul intereselor principale este prezumat a fi, până la proba contrarie, locul unde se află sediul social.

(2) Atunci când centrul intereselor principale ale unui debitor este situat pe teritoriul unui stat membru, instanțele unui alt stat membru sunt competente să deschidă o procedură de insolvență împotriva acestui debitor numai dacă acesta are un sediu pe teritoriul acestui din urmă stat membru. Efectele acestei proceduri se limitează la bunurile debitorului situate pe teritoriul celui de-al doilea stat membru.

[...]”

5 Considerentul (13) al regulamentului arată că „[c]entrul intereselor principale trebuie să corespundă locului în care debitorul își conduce în mod obișnuit interesele și poate, prin urmare, să fie verificat de către terți”.

6 Articolul 4 din regulament, referitor la legea aplicabilă, prevede:

„(1) În absența unei dispoziții contrare în prezentul regulament, legea aplicabilă procedurii de insolvență și efectelor acesteia este legea statului membru pe al cărui teritoriu este deschisă procedura [...].

[...]”

Dreptul național

7 Procedura de lichidare judiciară este reglementată de articolul L. 640-1 și următoarele din code de commerce (Codul comercial francez). În ceea ce privește instanța competentă pentru deschiderea unei asemenea proceduri, articolul L. 641-1 din acest cod face trimitere la articolul L. 621-2 din același cod, care, în versiunea care rezultă din Legea nr. 2005-845 din 26 iulie 2005 privind salvgardarea întreprinderilor (loi nº 2005-845 du 26 juillet 2005 de sauvegarde des entreprises), prevedea:

„Instanța competentă este tribunal de commerce [Tribunalul Comercial] în cazul în care debitorul este comerciant sau este înmatriculat în registrul profesiilor. Tribunal de grande instance [Tribunalul de Mare Instanță] este competent în celelalte cazuri.

Procedura deschisă poate fi extinsă la una sau la mai multe persoane în cazul confuziunii patrimoniului lor cu acela al debitorului sau în cazul fictivității persoanei juridice. În acest scop, tribunalul care a deschis procedura inițială rămâne competent."

Acțiunea principală și întrebările preliminare

8 Prin hotărârea din 7 mai 2007, tribunal de commerce de Marseille [Tribunalul Comercial Marsilia (Franța)] a deschis procedura lichidării judiciare a Médiasucre, al cărei sediu social era la Marsilia, și l-a numit pe domnul Hidoux în calitate de lichidator judiciar.

9 În urma acestei hotărâri, domnul Hidoux a solicitat citarea în fața aceluiași tribunal a societății Rastelli, al cărei sediu social era la Robbio (Italia). Invocând confuziunea patrimoniilor celor două societăți, a solicitat extinderea la societatea Rastelli a procedurii de lichidare deschise împotriva Médiasucre.

10 Prin hotărârea din 19 mai 2008, tribunal de commerce de Marseille s-a declarat necompetent în raport cu articolul 3 din regulament, pentru motivul că Rastelli avea sediul social în Italia și nu avea niciun sediu în Franța.

11 Pronunțându-se asupra căii de atac referitoare la competență formulată de domnul Hidoux, prin hotărârea din 12 februarie 2009, cour d'appel d'Aix-en-Provence (Curtea de Apel Aix-en-Provence) a schimbat această hotărâre și a declarat competent tribunal de commerce de Marseille. În această privință, cour d'appel a reținut că cererea lichidatorului judiciar nu viza deschiderea unei proceduri de insolvență împotriva Rastelli, ci extinderea la această societate a procedurii lichidării judiciare deja deschise împotriva Médiasucre, și că, în temeiul articolului L. 621-2 din Codul comercial, instanța competentă să statueze cu privire la o asemenea cerere de extindere este cea a deschiderii procedurii inițiale.

12 Sesizată cu un recurs formulat împotriva acestei hotărâri, Cour de cassation (Curtea de Casație) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Atunci când o instanță dintr-un stat membru deschide procedura principală de insolvență a unui debitor, reținând că centrul intereselor sale principale se află pe teritoriul acestui stat, [r]egulamentul [...] se opune aplicării de către această instanță, doar pe temeiul constatării unei confuziuni între patrimoniul debitorului și cel al acestei societăți, a unei norme din dreptul național care îi acordă competența de a extinde procedura la o societate al cărei sediu social este situat într-un alt stat membru?

2) În cazul în care acțiunea pentru extinderea procedurii trebuie să fie analizată ca o acțiune vizând deschiderea unei noi proceduri de insolvență, subordonată, pentru ca instanța din statul membru sesizată inițial să fie competentă să o soluționeze, demonstrării faptului că societatea vizată de extindere are în acest stat centrul intereselor sale principale, această demonstrare poate să rezulte doar din constatarea confuziunii patrimoniilor?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

13 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă regulamentul trebuie interpretat în sensul că o instanță a unui stat membru care a deschis o procedură principală de insolvență împotriva unei societăți, reținând că centrul intereselor principale ale acesteia se află pe teritoriul acelui stat, poate extinde, în temeiul unei norme din dreptul național, procedura la o a doua societate, al cărei sediu social este situat într-un alt stat membru, doar pe temeiul unei confuziuni a patrimoniilor celor două societăți.

14 Cu titlu introductiv, trebuie subliniat că regulamentul nu conține o normă de competență, jurisdicțională sau legislativă, care să se refere expres la extinderea, pentru motivul confuziunii patrimoniilor, a unei proceduri de insolvență deschise într-un stat membru la o societate al cărei sediu social se află într-un alt stat membru.

15 Astfel, în ceea ce privește competența jurisdicțională, la articolul 3, regulamentul nu prevede decât două criterii, care corespund celor două tipuri de proceduri diferite. Conform alineatului (1) al acestui articol, centrul intereselor principale ale unui debitor, prezumat a fi locul sediului social pentru o societate, acordă competență instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia se află acesta pentru a deschide o procedură denumită „principală", care produce efecte universale, în sensul că aceasta se aplică bunurilor debitorului situate în toate statele membre în care regulamentul este aplicabil. În temeiul alineatului (2) al acestui articol, prezența unui sediu al debitorului permite instanțelor statului membru pe teritoriul căruia se află respectivul sediu să deschidă o procedură denumită „secundară" sau „teritorială", ale cărei efecte sunt limitate la bunurile debitorului situate pe teritoriul acestui din urmă stat

(a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 mai 2006, Eurofood IFSC, C-341/04, Rec., p. I-3813, punctul 28, și Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Zaza Retail, C-112/10, Rep., p. I-11525, punctul 17).

16 În ceea ce privește legea aplicabilă, în temeiul articolului 4 alineatul (1) din regulament, aceasta depinde de stabilirea instanței competente din punct de vedere internațional. Astfel, în ceea ce privește atât procedura principală de insolvență, cât și procedura secundară sau teritorială de insolvență, legea statului membru pe al cărui teritoriu este deschisă procedura este aplicabilă respectivei proceduri de insolvență și efectelor acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea Eurofood IFSC, citată anterior, punctul 33, și Hotărârea din 21 ianuarie 2010, MG Probud Gdynia, C-444/07, Rep., p. I-417, punctul 25).

17 Ținând seama de rolul care revine criteriului competenței jurisdicționale, trebuie, așadar, să se cerceteze care este criteriul susceptibil a fi aplicat în cauza principală.

18 În această privință, nu rezultă că s-ar fi susținut că Rastelli are în Franța un sediu în sensul jurisprudenței Curții, și anume o structură care să cuprindă un minim de organizare și o anumită stabilitate în vederea desfășurării unei activități economice (a se vedea Hotărârea din 20 octombrie 2011, Interedil, C-396/09, Rep., p. I-9915, punctul 64). În aceste condiții, articolul 3 alineatul (2) din regulament nu poate să își găsească aplicarea.

19 Prin urmare, trebuie să se limiteze cercetarea la aspectul dacă o competență jurisdicțională pentru judecarea unei acțiuni având ca obiect extinderea unei proceduri de insolvență se poate întemeia pe articolul 3 alineatul (1) din regulament.

20 În acest context, trebuie amintit că Curtea a statuat că articolul 3 alineatul (1) din regulament trebuie interpretat în sensul că atribuie de asemenea o competență

internațională instanțelor statului membru pe teritoriul căruia a fost deschisă o procedură de insolvență pentru judecarea unei acțiuni care rezultă în mod direct din procedura de insolvență inițială și care este strâns legată de aceasta, în sensul considerentului (6) al regulamentului (a se vedea Hotărârea din 12 februarie 2009, Seagon, C-339/07, Rep., p. I-767, punctele 19-21). Așadar, trebuie să se examineze dacă o cerere de extindere a unei proceduri de insolvență motivată de o confuziune de patrimonii, precum cea în discuție în cauza principală, poate fi considerată o asemenea acțiune.

21 Domnul Hidoux și guvernul francez susțin că o acțiune având ca obiect extinderea unei proceduri de insolvență pentru motivul confuziunii patrimoniilor trebuie considerată o acțiune care rezultă în mod direct din procedura de insolvență inițială și care este strâns legată de aceasta. În sprijinul tezei lor, aceștia susțin că, astfel cum se prevede în dreptul francez, care constituie legea aplicabilă procedurii inițiale în temeiul articolului 4 alineatul (1) din regulament, o asemenea extindere nu are drept consecință deschiderea unei noi proceduri, care ar fi autonomă în raport cu procedura deschisă inițial, ci are drept consecință numai extinderea efectelor procedurii inițiale la o altă entitate. Ei deduc din aceasta că o instanță franceză care a deschis o procedură principală de insolvență în privința unei societăți stabilite în Franța este competentă de asemenea pentru extinderea procedurii la o altă societate, care își are sediul social într-un alt stat membru.

22 În consecință, această teză se bazează, în esență, pe argumentul potrivit căruia, în dreptul francez, extinderea unei proceduri principale de insolvență nu instituie o nouă procedură, ci se limitează să integreze în procedura deschisă deja un debitor suplimentar al cărui patrimoniu este inseparabil de cel al primului debitor.

23 Această unicitate de procedură nu poate masca totuși faptul, relevat de guvernele olandez și austriac, precum și de Comisia Europeană, că extinderea procedurii inițiale la un debitor suplimentar, distinct din punct de vedere juridic de cel vizat de această

procedură, produce în privința acestuia din urmă aceleași efecte ca decizia de deschidere a unei proceduri de insolvență.

24 În fond, această analiză se coroborează cu împrejurarea, arătată de instanța de trimitere, că, deși unicitatea procedurii este justificată de constatarea că cei doi debitori formează, din cauza confuziunii patrimoniilor lor, o unitate de fapt, această constatare nu are incidență asupra personalității juridice a celor doi debitori.

25 Or, Curtea a statuat că, în cadrul sistemului de stabilire a competenței statelor membre instituit de regulament, care se bazează pe centrul intereselor principale ale debitorului, există o competență jurisdicțională proprie pentru fiecare debitor care constituie o entitate distinctă din punct de vedere juridic (Hotărârea Eurofood IFSC, citată anterior, punctul 30).

26 Este necesar să se deducă din aceasta că o decizie care produce în privința unei entități juridice aceleași efecte ca decizia de deschidere a unei proceduri principale de insolvență nu poate fi luată decât de instanțele statului membru care ar fi competente pentru deschiderea unei asemenea proceduri.

27 În această privință, trebuie amintit că articolul 3 alineatul (1) din regulament conferă, în vederea deschiderii unei asemenea proceduri, o competență exclusivă instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia debitorul are centrul intereselor sale principale.

28 Prin urmare, posibilitatea ca o instanță desemnată competentă, în conformitate cu această dispoziție, în privința unui debitor să supună, în temeiul legii sale naționale, o altă entitate juridică unei proceduri de insolvență numai pentru motivul unei confuziuni de patrimonii, fără să cerceteze unde se află centrul intereselor principale ale acestei entități, ar constitui o eludare a sistemului instituit de regulament. Din aceasta ar rezulta în special un risc de conflict pozitiv de competență între instanțele diferitor

state membre, conflicte pe care regulamentul a intenționat tocmai să le evite pentru a asigura o unitate de tratament al procedurilor de insolvență în cadrul Uniunii.

29 Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima întrebare adresată că regulamentul trebuie interpretat în sensul că o instanță a unui stat membru care a deschis o procedură principală de insolvență împotriva unei societăți, reținând că centrul intereselor principale ale acesteia se află pe teritoriul acelui stat, nu poate extinde, în temeiul unei norme din dreptul național, această procedură la o a doua societate, al cărei sediu social este situat într-un alt stat membru, decât cu condiția de a se demonstra că centrul intereselor principale ale acesteia din urmă se află în primul stat membru.

Cu privire la a doua întrebare

30 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă regulamentul trebuie interpretat în sensul că, în ipoteza în care o societate, al cărei sediu social este situat pe teritoriul unui stat membru, este vizată de o acțiune prin care se încearcă să se extindă în privința sa efectele unei proceduri de insolvență deschise într-un alt stat membru împotriva unei alte societăți, stabilite pe teritoriul acestui din urmă stat, simpla constatare a confuziunii patrimoniilor acestor societăți este suficientă pentru a demonstra că centrul intereselor principale ale societății vizate de acțiunea respectivă se află de asemenea în acest din urmă stat.

31 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că noțiunea „centrul intereselor principale" ale debitorului, în sensul articolului 3 alineatul (1) din regulament, este o noțiune proprie acestuia din urmă, care, în consecință, are o semnificație autonomă și, prin urmare, trebuie interpretată în mod uniform și independent de legislațiile naționale (Hotărârile Eurofood IFSC, punctul 31, și Interedil, punctul 43, citate anterior). Deși

regulamentul nu prevede o definiție a acestei noțiuni, totuși sfera sa de aplicare este clarificată de considerentul (13) al regulamentului, conform căruia „[c]entrul intereselor principale trebuie să corespundă locului în care debitorul își conduce în mod obișnuit interesele și poate, prin urmare, să fie verificat de către terți" (Hotărârile Eurofood IFSC, punctul 32, și Interedil, punctul 47, citate anterior).

32 În cazul societăților, centrul intereselor principale este prezumat, conform articolului 3 alineatul (1) a doua teză din regulament, a fi locul în care se află sediul social. Această prezumție și referirea din cuprinsul considerentului (13) al regulamentului la locul în care debitorul își conduce interesele exprimă voința legiuitorului Uniunii de a da prioritate locului unde se află administrația centrală a societății drept criteriu de stabilire a competenței (Hotărârea Interedil, citată anterior, punctul 48).

33 Referitor la același considerent, Curtea a statuat că centrul intereselor principale ale debitorului trebuie identificat în funcție de criterii obiective și totodată verificabile de către terți, pentru a garanta securitatea juridică și predictibilitatea în legătură cu determinarea instanței competente pentru a deschide procedura principală de insolvență (Hotărârile Eurofood IFSC, punctul 33, și Interedil, punctul 49, citate anterior).

34 Cu privire la o societate, Curtea a precizat că, în ipoteza în care organele sale de conducere și de control se află la locul sediului social, iar deciziile de administrare a societății sunt luate în acest loc, într-un mod verificabil de către terți, prezumția prevăzută la articolul 3 alineatul (1) a doua teză din regulament este pe deplin aplicabilă (Hotărârea Interedil, citată anterior, punctul 50).

35 O răsturnare a acestei prezumții este posibilă atunci când, din punctul de vedere al terților, locul administrației centrale a unei societăți nu se află la sediul social. În acest caz, prezumția simplă prevăzută de legiuitorul Uniunii în favoarea sediului social al acestei societăți poate fi înlăturată dacă elemente obiective și verificabile de către terți

permit stabilirea existenței unei situații reale diferite de cea pe care localizarea la respectivul sediu social se presupune că o demonstrează (Hotărârile Eurofood IFSC, punctul 34, și Interedil, punctul 51, citate anterior).

36 Aceste elemente trebuie apreciate global, ținând seama de împrejurările specifice fiecărei situații (Hotărârea Interedil, citată anterior, punctul 52).

37 Cu privire la ipoteza, vizată în a doua întrebare, a unei confuziuni a patrimoniilor a două societăți, din explicațiile oferite de guvernul francez reiese faptul că, pentru a caracteriza o asemenea situație, instanța națională se sprijină pe criterii alternative, întemeiate pe existența unei confuziuni de conturi și, respectiv, pe existența unor relații financiare anormale între aceste societăți, precum organizarea deliberată de transferuri de active fără contraprestație.

38 După cum au susținut atât guvernele francez, olandez și austriac, cât și Comisia, asemenea elemente sunt în general dificil de verificat de către terți. În plus, o confuziune a patrimoniilor nu implică în mod necesar un centru unic de interese. Nu se poate exclude astfel ca o asemenea confuziune să fie organizată de la două centre de conducere și de control, situate în două state membre diferite.

39 Prin urmare, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că regulamentul trebuie interpretat în sensul că, în ipoteza în care o societate, al cărei sediu social este situat pe teritoriul unui stat membru, este vizată de o acțiune prin care se încearcă să se extindă în privința sa efectele unei proceduri de insolvență deschise într-un alt stat membru împotriva unei alte societăți, stabilite pe teritoriul acestui din urmă stat, simpla constatare a confuziunii patrimoniilor acestor societăți nu este suficientă pentru a demonstra că centrul intereselor principale ale societății vizate de acțiunea respectivă

se află de asemenea în acest din urmă stat. Pentru răsturnarea prezumției potrivit căreia acest centru se află la locul sediului social, este necesar ca o apreciere globală a ansamblului elementelor relevante să permită să se stabilească faptul că, într-un mod verificabil de către terți, centrul efectiv de conducere și de control al societății vizate de acțiunea care are ca obiect extinderea procedurii se situează în statul membru în care a fost deschisă procedura de insolvență inițială.

Cu privire la cheltuielile de judecată

40 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

1) **Regulamentul (CE) nr. 1346/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență trebuie interpretat în sensul că o instanță a unui stat membru care a deschis o procedură principală de insolvență împotriva unei societăți, reținând că centrul intereselor principale ale acesteia se află pe teritoriul acelui stat, nu poate extinde, în temeiul unei norme din dreptul național, această procedură la o a doua societate, al cărei sediu social este situat într-un alt stat membru, decât cu condiția de a se demonstra că centrul intereselor principale ale acesteia din urmă se află în primul stat membru.**

2) **Regulamentul nr. 1346/2000 trebuie interpretat în sensul că, în ipoteza în care o societate, al cărei sediu social este situat pe teritoriul unui stat membru, este vizată de o acțiune prin care se încearcă să se extindă în privința sa efectele unei proceduri de insolvență deschise într-un alt stat membru împotriva unei alte societăți, stabilite pe teritoriul acestui din urmă stat, simpla constatare a confuziunii patrimoniilor acestor societăți nu este suficientă pentru a demonstra că centrul intereselor principale ale societății vizate de acțiunea respectivă se află de asemenea în acest din urmă stat. Pentru răsturnarea prezumției potrivit căreia acest centru se află la locul sediului social, este necesar ca o apreciere globală a ansamblului elementelor relevante să permită să se stabilească faptul că, într-un mod verificabil de către terți, centrul efectiv de conducere și de control al societății vizate de acțiunea care are ca obiect extinderea procedurii se situează în statul membru în care a fost deschisă procedura de insolvență inițială.**

Semnături